

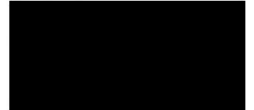


> Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Hogeschool Leiden
T.a.v. Secretaris College van Bestuur
Mw. E.J.A.J. van de Weijer
Postbus 382
2300 AJ LEIDEN

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon



Onze referentie
450275

Bijlagen
1

Een belanghebbende kan tegen dit besluit binnen zes weken na de dag waarop het besluit hem is toegezonden schriftelijk bezwaar maken. De belanghebbende dient daartoe een bezwaarschrift in bij de minister/staatssecretaris van OCW, onder vermelding van "Bezwaar", ter attentie van DUO, Postbus 606, 2700 ML in Zoetermeer. Meer informatie over het maken van bezwaar vindt u op www.bezwaarschriftenocw.nl

Datum **23 OKT. 2012**
Betreft goedkeuring bestuurlijke en institutionele fusie

Geachte mevrouw Van de Weijer,

Op 20 juni 2012 heb ik uw aanvraag voor het verkrijgen van goedkeuring van de voorgenomen institutionele fusie tussen de Hogeschool Leiden en de Hogeschool Helicon in goede orde ontvangen.

De wettelijke definitie van de institutionele fusie luidt als volgt: "Een rechtspersoon die twee of meer hogescholen in stand houdt, kan deze samenvoegen tot een hogeschool." De Hogeschool Leiden en de Hogeschool Helicon vallen nu nog niet onder dezelfde rechtspersoon. Voorafgaand aan de aangevraagde institutionele fusie is dus een bestuursoverdracht, die door de wet wordt aangemerkt als bestuurlijke fusie, noodzakelijk. In het telefoongesprek van 16 oktober jl. met mevrouw De Groene van de directie Wetgeving en Juridische Zaken heeft u bevestigd dat u met de aanvraag bedoeld heeft goedkeuring te vragen voor zowel de bestuurlijke fusie als voor de institutionele fusie. De wijze waarop de CDHO de aanvraag beoordeeld heeft en de wijze waarop de minister geadviseerd wordt, staan deze verruiming zoals desgevraagd bevestigd niet in de weg.

Op 1 oktober 2011 zijn de Wet fusietoets in het onderwijs (Stb. 2011, 95) en de Regeling en beleidsregels fusietoets in het onderwijs (Stcrt. 2011, 13592) in werking getreden.

De Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (hierna: CDHO) heeft op 12 oktober jl. advies aan mij uitgebracht. Het integrale advies is bijgevoegd. De CDHO adviseert, alles overwegende, om goedkeuring aan de voorgenomen fusies niet te onthouden.

Dit advies neem ik over. Er is in geval van deze fusies, gezien de overwegingen van de CDHO, geen sprake van een significante belemmering van de daadwerkelijke variatie van het onderwijsaanbod, bedoeld in artikel 16.16b van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en artikel 18 van de Regeling en beleidsregels fusietoets in het onderwijs. De fusies leiden niet tot substantieel nadelige effecten voor het onderwijsaanbod op korte of op langere termijn. Bij het achterwege blijven van de fusies komt de continuïteit van het onderwijs in gevaar. Door deze fusies wordt het voortbestaan van deze landelijk unieke (antroposofische) variant binnen het pabo onderwijs in de toekomst op adequate wijze gewaarborgd.

BESLUIT

Gelet op de artikelen 16.16, 16.16a, 16.16b, 16.16c van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en het bepaalde in de Regeling en beleidsregels fusietoets in het onderwijs, bovenbedoeld advies, en daarbij alle feiten en omstandigheden in aanmerking nemende, verleen ik goedkeuring aan de bestuurlijke en institutionele fusie tussen de Hogeschool Leiden en de Hogeschool Helicon per 1 januari 2013.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,



Halbe Zijlstra

Datum

Onze referentie
450275

Een belanghebbende kan tegen dit besluit binnen zes weken na de dag waarop het besluit hem is toegezonden schriftelijk bezwaar maken. De belanghebbende dient daartoe een bezwaarschrift in bij de minister/staatssecretaris van OCW, onder vermelding van "Bezwaar", ter attentie van DUO, Postbus 606, 2700 ML in Zoetermeer. Meer informatie over het maken van bezwaar vindt u op www.bezwaarschriftenocw.nl

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. de directeur Hoger Onderwijs & Studiefinanciering
drs. R. Minnée
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Geachte heer Minnée,

Hierbij ontvangt u het advies van de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs inzake de aanvraag fusietoets van de Hogeschool Leiden ten behoeve van fusie tussen Hogeschool Helicon en Hogeschool Leiden te Leiden.

datum
12 oktober 2012

onderwerp
advies Fusietoets

In de commissievergadering van 8 oktober jl. zijn de toetsaspecten van de onderhavige voorgenomen fusie belicht en besproken leidend tot bijgevoegd positief advies.

Fusie tussen Hogeschool
Helicon en Hogeschool Leiden
Hogeschool Leiden

De beoordeling van het fusievoornemen is in samenhang verricht met het voornemen tot verplaatsing van opleidingen waarover u separaat het advies ontvangt met kenmerk 2012/024 a t/m c.


ons kenmerk
2012/015/FT

bijlagen
advies CDHO

De Commissie is naar aanleiding van de behandeling van beide aanvragen van oordeel dat de fusietoets en de macrodoelmatigheidstoets weinig samenhang vertonen. De gronden voor onthouding goedkeuring van een fusie zijn beperkt. Het oordeel van de commissie is dat de uitkomst van de onderhavige fusie de toets van de commissie doorstaat, maar de fusie levert in combinatie met de verplaatsing niet niet perse de meest doelmatige oplossing op. De commissie heeft daarmee enige moeite en het werpt de vraag op of het aspect doelmatigheid niet prominenter in de fusietoets tot uitdrukking moet komen. De commissie zou gegeven haar hoofdpdracht de zakelijke optie van een faillissement of beëindiging van een licentie vanuit het oogpunt van doelmatigheid, hetgeen de hoofdpdracht van de commissie is, in haar afwegingen willen betrekken.

Tenslotte verzoek ik u het bijgevoegde advies, te voorbereiding van een door de minister te nemen besluit aangaande de onderhavige voorgenomen fusie, door te geleiden naar de Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Graag ontvang ik een afschrift van het besluit.

Ik ga ervan uit u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,
met vriendelijke groet,


drs. N.M. Verbraak
voorzitter CDHO

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. de Staatssecretaris
drs. H. Zijlstra
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Advies Geachte heer Zijlstra,

datum
12 oktober 2012

onderwerp
Fusietoets
Hogeschool Leiden

Fusie tussen Hogeschool
Helicon en Hogeschool
Leiden

ons kenmerk
2012/015/FT

bijlagen
beoordelingskader

Op 20 juni 2012 heeft de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de aanvraag fusietoets van de Hogeschool Leiden ontvangen betreffende de voorgenomen institutionele fusie tussen de Hogeschool Leiden (Hs Leiden) en de Hogeschool Helicon (Helicon). De aanvraag fusietoets is na inname door de Dienst Uitvoering Onderwijs compleet bevonden en op grond van artikel 9 lid 4 van de *Regeling en beleidsregels fusietoets in het onderwijs* van het Ministerie van OCW doorgeleid aan de CDHO. Op grond van artikel 3 van het instellingsbesluit CDHO brengt de CDHO hierbij haar advies uit over dit voornemen. De Hogeschool Leiden heeft op 25 juni 2012 het ministerie van OCW schriftelijk verzocht om additionele financiering i.v.m. dit studiejaar achterblijvende instroom in vergelijking met de uitgangspunten die ten grondslag lagen aan de voorgenomen fusie. In reactie daarop heeft het ministerie van OCW de aanvrager verzocht om een geactualiseerde businesscase op te stellen en overleggen. De CDHO heeft van deze businesscase op 18 september 2012 een afschrift ontvangen.

In aanvulling op de aanvraag fusietoets heeft de Hs Leiden op 28 september 2012 een aanvraag tot verplaatsing van de opleidingen ingediend. Het betreft de verplaatsing van de opleidingen van de Helicon die met de beoogde fusiedatum, 1 januari 2013, onder het bevoegd gezag van de Hs Leiden komen te ressorteren. Het voornemen betreft de verplaatsing van de opleiding Hbo-bachelor Leraar Basisonderwijs te Zeist naar Leiden per 1 september 2013. De verplaatsing van de opleidingen Hbo-bachelor Docent Dans en Hbo-bachelor Docent Muziek te Den Haag naar Leiden zijn voorzien per 1 september 2014. Omdat de onderhavige fusie en de verplaatsing onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden, zijn beide aanvragen door de commissie in samenhang beoordeeld. Over de voorgenomen verplaatsingen ontvangt u separaat het advies van de commissie.

Advies Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs

Op basis van bij de aanvraag fusietoets overgelegde informatie en de informatie die tijdens het locatiebezoek van de afvaardiging van de CDHO is verstrekt, heeft de commissie geconstateerd dat de aanvraag voor de fusie voldoet aan de door de Wet gestelde vereisten. De commissie adviseert u te besluiten uw goedkeuring te verlenen aan de voorgenomen institutionele fusie tussen de Hs Leiden en Helicon per 1 januari 2013.

Op grond van onderstaande conclusies heeft de commissie vastgesteld dat geen sprake is van een significante belemmering van de daadwerkelijke variatie van het onderwijsaanbod, zoals bedoeld in artikel 16.16b, eerste lid, van de WHW. Deze fusie leidt naar het oordeel van de commissie niet tot substantieel nadelige effecten voor het onderwijsaanbod op de korte termijn of langere termijn. De commissie heeft geconstateerd dat bij het achterwege blijven van de fusie de continuïteit van het onderwijs in gevaar komt. De commissie is van oordeel dat door deze fusie het voortbestaan van deze landelijk unieke (antroposofische) variant, binnen het pabo onderwijs in de toekomst op adequate wijze wordt gewaarborgd. Binnen de beschikbare financiële middelen van Helicon zijn er geen alternatieven gevonden die een zelfstandig voortbestaan op de middellange en lange termijn mogelijk maken.

De wettelijke grondslag voor dit advies is gelegen in de artikelen 16.16, 16.16a, 16.16b, 16.16c en 10.20 van de Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek (WHW). Voorts heeft de Regeling en beleidsregels fusietoets in het onderwijs, waarbij inbegrepen het formulier Fusie-effect rapportage, voor de commissie als leidraad gediend.

Omschrijving van de aanvraag fusietoets

De fusiepartners Hs Leiden en Helicon beogen per 1 januari 2013 een institutionele fusie te realiseren. Met de fusie komen alle bekostigde opleidingen die onder het bevoegd gezag van de Helicon worden aangeboden onder het bevoegd gezag van de Hs Leiden te vallen.

Het betreft de opleidingen;

- Hbo-bachelor opleiding tot leraar Basisonderwijs
- Hbo-bachelor opleiding Docent Muziek
- Hbo-bachelor opleiding Docent Dans

De aanvrager heeft met de aanvraag fusietoets een onderbouwde fusie effect rapportage overgelegd waarmee wordt tegemoetgekomen aan de in artikel 16.16a lid 4 WHW onder a. tot en met i. geformuleerde onderdelen.

Werkwijze van de CDHO

Volgens artikel 4 van de Regeling en beleidsregels fusietoets in het onderwijs stelt de commissie haar eigen werkwijze vast. Een afvaardiging van de commissie heeft op 24 september 2012 een locatiebezoek gebracht aan Hs Leiden. De afvaardiging van de CDHO bestond uit drs. N.M Verbraak (voorzitter), mr. R. Voss (lid) en als secretaris P.J.H. Palstra (beleidsmedewerker).

Bij die gelegenheid is door de commissie met afvaardigingen van beide instellingen gesproken vanuit de geleidingen;

- Financiële medewerkers/controllers,
- Medezeggenschap,
- Colleges van Bestuur,
- Raden van toezicht.

In een afsluitend gesprek sprak de afvaardiging van de CDHO gezamenlijk met de collegevoorzitters en Raden van Toezicht van de te fuseren hogescholen.

De commissie is gedurende haar voorbereiding adequaat en zorgvuldig door de aanvragers geïnformeerd. Op verzoek heeft zij tevens alle documenten en onderzoeken ontvangen die geleid hebben tot het besluit van de beide hogescholen om te fuseren. De commissie is gedurende haar locatiebezoek in voldoende mate in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen en een indruk te vormen van de wijze waarop de fusie tot stand is gekomen en is gecommuniceerd.

Beoordeling

De beoordeling volgt de onderwerpen die aanvragers in haar fusie effectrapportage hebben toegelicht. De tekstblokken geven per deelvraag de argumenten van aanvragers weer.

- Artikel 16.16a, lid 4, sub a: beoordeling motieven

De commissie stelt vast dat Helicon van mening is dat een zelfstandig voortbestaan van Helicon als geheel of het zelfstandig voortbestaan van onderdelen daarvan geen optie is. Deze conclusie van Helicon is gebaseerd op de onderstaande in de Fusie Effectrapportage aangevoerde constateringingen op het vlak van bedrijfsvoering, inhoudelijke, en overige overwegingen.

De commissie onderschrijft op basis van de overgelegde documentatie en de informatie die bij gelegenheid van het locatiebezoek is uitgewisseld, dat voor motivering in het opzicht van de bedrijfsvoering vaststaat dat sprake is van noodzaak om door middel van fusie een voorziening te treffen waardoor de toekomst van dit specifieke onderwijs is gewaarborgd. Daarnaast zijn er onderliggende inhoudelijke overtuigende motieven die de voorgenomen fusie legitimeren.

In het opzicht van bedrijfsvoering;

- Het studentenaantal is te laag om de structurele overhead behorend bij een hogeschool te kunnen (blijven) financieren;
- De samenwerking tussen de twee locaties van Helicon leidt onvoldoende tot de noodzakelijke synergie die hiervoor - wellicht - een oplossing zou kunnen bieden;
- Diverse pogingen tot werving van meer studenten (met name bij de PABO) hebben onvoldoende resultaat opgeleverd;
- De financiële exploitatie van Helicon is sinds 2008 negatief en de begrotingen voor de komende jaren sluiten met een tekort.

De Directie Rekenschap van de Inspectie van het Onderwijs schetst in haar brief met kenmerk H3008716 van 11 januari 2011 een zorgelijk beeld. Voor de middellange termijn wordt de financiële continuïteit bedreigd door de combinatie van geslonken aantallen studenten en toegenomen lasten als gevolg van toegenomen en verouder(en)d personeel, sterke daling van rentabiliteit, ontbrekende stabiliteit binnen het bestuur.

In 2011 is Helicon door de Inspectie onder intensief toezicht geplaatst;

In inhoudelijk opzicht;

- de antroposofie wordt deze tijd steeds meer geconfronteerd met vragen vanuit de maatschappij die ze niet alleen vanuit antroposofie kan beantwoorden.
- De op antroposofie geïnspireerde werkvelden ondergaan een vermaatschappelijking door openheid en samenwerking met andere organisaties. Het fuseren met een 'reguliere' hogeschool biedt Helicon de kans om dit proces een extra stimulans geven.
- Hs Leiden wil het voortbestaan de op antroposofische grondslag gebaseerde opleidingen waarborgen vanuit een maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel om zo vrije scholen van leraren te blijven voorzien.

Bijkomende overwegingen;

- Leiden biedt reeds één opleiding aan op antroposofische grondslag:

Kunstzinnige Therapie met een daaraan verbonden lectoraat 'Antroposofische Gezondheidszorg'. Er is een ambitie om een synergetisch effect te bewerkstelligen tussen de opleiding Kunstzinnige Therapie en de opleidingen van Helicon.

- De overname van de Heliconopleidingen schept de mogelijkheid om, naast de bestaande, reguliere initiatieven op deze terreinen, een stevig antroposofisch kenniscentrum op het terrein van zorg en jeugd neer te zetten met toegevoegde waarde voor de antroposofie in Nederland en voor de maatschappij als geheel.

De antroposofische opleidingen vormen een differentiatie binnen de gekozen profilering van de hogeschool.

- De opleiding muziek is een zinvolle aanvulling op het werkterrein van Kunstzinnige Therapie.

Er is hier sprake van een overlap aan kennis en expertise, waardoor samenwerking voor de hand ligt.

- Euritmie kan een bijdrage leveren als toepassing in de (antroposofische) gezondheidszorg, maar ook als het gaat om geestelijke gezondheidszorg (minorontwikkeling en in verlengde daarvan nascholing).
- De studenttevredenheid bij PABO Helicon is hoog. De aanpak en visie van Helicon op opleiden kan als voorbeeld dienen voor PABO Leiden.

- Artikel 16.16a, lid 4, sub b: beoordeling alternatieven

De commissie constateert dat op een weloverwogen wijze alternatieve fusiepartners heeft betrokken die tegemoetkwamen aan de doelstelling van Helicon om haar drie landelijk unieke opleidingen in zijn geheel een inbedding te geven in een relevante kennisinfrastructuur. Deze conclusie van Helicon is gebaseerd op de volgende in de Fusie Effectrapportage aangevoerde constatering op het vlak van bedrijfsvoering, inhoudelijke, en overige overwegingen.

Helicon heeft ter bepaling van de meest geschikte fusiepartner gesprekken gevoerd met bestuurders van de volgende instellingen;

Hogeschool Utrecht, Hogeschool Leiden, het Edith Stein College, Hogeschool Saxion, de Hogeschool der Kunsten Den Haag en het Bernard Lievegoed College for Liberal Arts.

De doelstelling van Helicon was om alle individuele opleidingen van Helicon te laten voortbestaan. Deze doelstelling is verwoord in de bij de aanvraag overgelegde notities 'Helicon in transitie' uit december 2010, en 'Helicon in transitie' uit februari 2011'.

Alleen de Hs Leiden voldeed als fusiepartner kenbaar aan die doelstelling.

Daarnaast blijkt Hs Leiden een goede fusiepartner voor Helicon vanwege de ruimte die zij inschat voor behoud, innovatie en versterking van de eigen identiteit

Tenslotte spelen de volgende overwegingen

- Passende schaalgrootte en situering

Hs Leiden telt circa 8000 studenten, de (antroposofische) opleiding Kunstzinnige Therapie circa 400 studenten. Zowel Leiden als de reeds aanwezige antroposofische opleiding hebben een schaalgrootte die groot genoeg is voor innovatie, onderzoek en alle formele aspecten van een hogeschool, maar klein genoeg is om het persoonlijk contact tussen studenten en docenten te behouden. De Hs Leiden is bovendien gesitueerd op een locatie die meer kansen biedt tot groei van het aantal studenten van Helicon.

- Professionele kennisuitwisseling

Leiden biedt een veelheid aan opleidingen en studierichtingen. Inbedding in deze omgeving biedt mogelijkheden tot een professionele kennisuitwisseling met andere opleidingen, en kansen om te komen tot nieuwe samenwerkingsmogelijkheden. Ook voor studenten geldt dat contacten met studenten uit andere disciplines verrijkende ervaringen opleveren.

- Behoud werkgelegenheid

De aansluiting bij Leiden wordt een zogenaamde "overgang van onderneming". Dit houdt in dat de bestaande arbeidsovereenkomsten die medewerkers hebben met Helicon ongewijzigd door Leiden worden overgenomen. En de werkgelegenheid dus behouden blijft.

- Artikel 16.16a, lid 4, sub c: beoordeling tijdsbestek

De commissie stelt vast dat de aanvankelijk voorgenomen fusiedatum van 1 januari 2012 niet is gehaald. Hieraan liggen oorzaken van zorgvuldigheid en praktische aard ten grondslag. Initiatieven van de Hs Leiden die in de post-fusie fase moeten leiden tot synergiewinst kunnen daardoor niet volgens die aanvankelijke planning worden geëffectueerd.

De redenen m.b.t. de zorgvuldigheid van het fusieproces zijn naar de opvatting van de commissie relevant en overtuigend.

De toegezegde financiële steun vanuit de steunstichting IONA is afhankelijk gesteld van het moment van fysieke verplaatsing van de opleidingen van Den Haag/Zeist naar Leiden.

De commissie heeft de fusiepartners erop geattendeerd dat een aanvraag tot verplaatsing van de opleidingen de commissie niet heeft bereikt. De fusiepartners zullen met voorrang nog een aanvraag tot verplaatsing van de opleidingen indienen. Dit stelt de commissie in de gelegenheid de aanvraag fusietoets en de aanvraag tot verplaatsing in samenhang te beoordelen.

- In een intentieverklaring van 6 juli 2011 is vastgelegd dat partijen de intentie hebben om de drie opleidingen van Helicon per 1 januari 2012 over te dragen aan Leiden. Vanwege de zorgvuldigheid van het proces is de beoogde fusiedatum nu 1 januari 2013.

- De komende periode zullen de drie opleidingen (waarvan er thans twee in Den Haag en één in Zeist zijn gehuisvest) naar Leiden worden verplaatst. Dit zal uiterlijk 1 september 2015 gebeuren.

- Artikel 16.16a, lid 4, sub d: beoordeling te bereiken doelen

De commissie stelt van dat de gestelde doelen die zijn gericht op inhoudelijke voordelen voor (de ontwikkeling en vernieuwing van) het huidige opleidingsaanbod ambitieus zijn, maar evenzeer goed doordacht en haalbaar zijn. De Hs Leiden zal de opleidingen van Helicon met inachtneming van de unieke grondslag met een eigen herkenbaar profiel integreren in haar eigen opleidingsaanbod binnen haar opleidingen in het domein 'onderwijs'. Met het huidig verwante aanbod van opleidingen van Hs Leiden komen mogelijkheden tot versterking van beider opleidingsaanbod binnen het bereik. Ten aanzien van de doelstelling aangaande het financieel gezond krijgen van het opleidingsaanbod van Helicon stelt de commissie vast dat die erg ambitieus, maar niet onhaalbaar zijn. Cruciaal hierin is het realiseren van de aannames worden gerealiseerd die in de Businesscase (1.0) staan verwoord die ten grondslag heeft gelegen aan de besluitvorming m.b.t. de fusie. De realisatie van de beoogde verhoogde instroom in de opleidingen Helicon is nog buiten bereik gebleken, hetgeen basis vormde voor een verzoek om additionele financiering bij het ministerie van OCW en de opstelling van aangepaste ramingen in de geactualiseerde Businesscase 2.0.

Ook de beoogde stroomlijning docent/student-ratio's wordt door de commissie als ambitieus beschouwd vanwege de beperkingen voor instellingsbrede inzet van met name docenten die dienen te voldoen aan specifieke profieleisen die de antroposofische grondslag betreffen.

Wat willen de besturen bereiken met de fusie?

- De drie opleidingen van Hogeschool Helicon blijven bestaan, inclusief identiteit (eigen onderwijs- en examenregeling en curriculum);
- Een (financieel) gezonde balans wordt gerealiseerd. Met als basis de garantie van de extra bekostiging door het ministerie, wordt dit bewerkstelligd door het vergroten van de studentenaantallen en door synergie- en schaalvoordelen middels het verhuizen van de opleidingen naar Leiden;
- Wederzijdse inhoudelijke kennis uitwisseling en samenwerking onder meer op het terrein van onderzoek;
- De continuïteit van de drie opleidingen op langere termijn is gewaarborgd door aanbod in een moderne, goed geoutilleerde omgeving op een goed bereikbaar fysieke locatie.

Wat zijn de gekwantificeerde doelen?									
Ten aanzien van de gekwantificeerde doelen is hieronder de meerjarenplanning van de doelen voor de studentaantallen alsmede voor de financiën van de Heliconopleidingen opgenomen. Overgenomen uit de (oorspronkelijk) opgestelde 'businesscase' (1.0).									
Verwachte studentaantallen Heliconopleidingen 2012-2019									
studie jaar	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20
Pabo	159	147	150	167	194	214	229	233	233
Euritmie	50	44	45	55	65	67	70	70	70
ODM	17	17	17	17	17	17	17	17	17
Totaal	226	208	212	239	276	298	316	320	320
Beoogde Financiën 2012 - 2019									
Kalenderjaar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Baten	3.736	3.617	3.474	3.535	3.696	3.970	4.111	4.221	
Lasten	3.783	3.627	3.949	3.890	3.725	3.878	4.019	4.055	
Resultaat	-47	-9	-475	-355	-29	92	92	166	
<i>Kengetallen beoogde Exploitatie resultaten 2012-2019 (bedragen x (1.000))</i>									

- Artikel 16.16a, lid 4, sub e: beoordeling fusie-effecten op;

1. Keuzevrijheid
2. Spreiding van voorzieningen
3. Diversiteit in het onderwijsaanbod HO

De commissie is van oordeel dat in het geval van de onderhavige fusie sprake is van een dermate evidentie dat niet fuseren geen reële optie is. De overgelegde documenten wijzen er onomstotelijk op dat het zelfstandig kunnen voortbestaan van het onderhavige opleidingsaanbod in de huidige constellatie van Helicon uitgesloten is. De businesscase, maar met name ook de overgelegde documenten van de Directie Rekenschap van de Inspectie van het Onderwijs die ten grondslag lagen aan het besluit tot de hoogste vorm van verscherpt toezicht vormen voor de commissie reden om die mening te zijn toegedaan. Uit naderhand verkregen informatie van de Directie Rekenschap is naar voren gekomen dat in juni van dit jaar het verscherpte toezicht op Helicon is losgelaten in het perspectief van een voorgenomen fusie.

De commissie stelt vast dat uitsluitend door realisatie van het voorliggende fusievoornemen een adequate oplossing wordt getroffen waarmee zowel de keuzevrijheid, als de spreiding van voorzieningen en diversiteit in het aanbod van opleidingen wordt gewaarborgd.

Momenteel is Helicon de enige Hogeschool die docentenopleidingen (PaBo) vanuit de antroposofie aanbiedt in Den Haag en Zeist. Met de fusie zal er een verhuizing plaatsvinden naar Leiden, waar betere voorzieningen zijn. De opleidingen gaan naar een studentstad en worden gesitueerd op een locatie die zich op loopafstand van het NS-station bevindt. De antroposofische grondslag blijft bij Leiden naar de toekomst toe gewaarborgd. De continuïteit van de drie opleidingen van Helicon is momenteel in het geding; door de fusie is de continuïteit van deze landelijk unieke opleidingen juist gewaarborgd. De fusie heeft geen nadelig effect op de spreiding van voorzieningen.

- Artikel 16.16a, lid 4, sub f: beoordeling van de kosten en baten

De commissie stelt vast dat aan deze voorgenomen fusie andere dan louter financiële overwegingen ten grondslag liggen. Op basis van de overgelegde documenten en de informatie die bij gelegenheid van het locatiebezoek is uitgewisseld, is gebleken dat uitsluitend op basis van de financiële kengetallen een fusie met Helicon voor Hs Leiden uit bedrijfsmatige overwegingen niet voor de hand zou hebben gelegen. De commissie constateert dat ideële overwegingen om deze fusie te realiseren voor de Hs Leiden een belangrijke drijfveer vormen. Deze ideële overwegingen hebben betrekking op het voortbestaan van landelijk uniek opleidingsaanbod dat is gebaseerd een maatschappelijk stroming. De commissie tekent daarbij aan dat daarbij tevens speelt dat Hs Leiden verwant opleidingsaanbod in stand houdt dat er (ook inhoudelijk) mee wordt verrijkt.

pagina 6 van 9 De Directie Rekenschap van de Inspectie van het Onderwijs heeft in juni van dit jaar het financieel toezicht op Helicon aangepast in verband met de voorgenomen fusie met de Hs Leiden en het feit dat Hogeschool Utrecht met Helicon een schikking had getroffen inzake de financiële claim van vanwege het annuleren van de aankoop van hun onderwijsgebouwen door Helicon. De Directie Rekenschap heeft het financieel toezicht aangepast naar basistoezicht. Hierdoor wordt eens per jaar op basis van de jaarrekening een analyse wordt op gesteld. Volgens de Directie Rekenschap wijzen de resultaten van een 'primaire detectie' van alle hogescholen er op dat Helicon de financiële draagkracht van Helicon kwetsbaar is. Hetgeen volgens de Directie Rekenschap overigens ook geldt voor de Hogeschool Leiden. Die financiële status leidt er naar zegen van de Directie Rekenschap toe dat beide onderwijsinstellingen aan een grondige financiële analyse zullen worden onderworpen. De fusie vergt forse financiële inspanningen van Hs Leiden. Met name in de fase waarin de frictiekosten van de fusie nog overheersen zullen deze de gestelde doelen m.b.t. de inpassing van het opleidingsaanbod van Helicon in het Leidse aanbod en vestigingsplaats Leiden parten spelen. De nagestreefde verhoging van de studenteninstroom de Hs Leiden zal ook daarvan afhankelijk zijn. Ten aanzien van de doelstelling aangaande het financieel gezond krijgen van het opleidingsaanbod van Helicon stelt de commissie vast dat die erg ambitieus, maar niet onhaalbaar zijn. Cruciaal hierin is het realiseren van de aannames worden gerealiseerd die in de Businesscase (1.0) staan verwoord. Deze businesscase lag ten grondslag aan de besluitvorming m.b.t. de fusie. De realisatie van de beoogde verhoogde instroom in de opleidingen van Helicon is het studiejaar '12-'13 nog buiten bereik gebleken. I.v.m. die lager dan geraamde studenteninstroom in '12-'13 in de Hbo-bachelor opleiding 'leraar basisonderwijs' van Helicon heeft Leiden aan OCW om additionele (overbruggings-)financiering van € 200.000 gevraagd tot het moment dat de additionele financiering van jaarlijks € 200.000 vanuit de steunstichting(-en). De financiering vanuit de steunstichting is voorzien voor de duur van 10 jaar vanaf het moment dat de opleidingen worden aangeboden in de vestigingsplaats Leiden. De lager dan geraamde instroom (i.c.m. de groei/t-2 gevolgen van de Hs Leiden zelf) vormde voor de Hs Leiden basis voor een verzoek om additionele financiering bij het ministerie van OCW en de opstelling van neerwaarts aangepaste ramingen in een geactualiseerde Businesscase 2.0.

Ter bepaling van de financiële implicaties van een fusie is in opdracht van Leiden een businesscase met doorrekeningmodel opgesteld die bij de aanvraag als bijlage is gevoegd. Deze 'Businesscase 1.0' bevat doorrekeningen op de dominante financiële kostensoorten voor de schoolexploitatie. Uitgaande van realisatiecijfers, aannames en gestelde doelen zijn financiële resultaten geraamd die ten grondslag hebben gelegen aan de voorgenomen besluitvorming tot fusie. De doorrekeningen bevatten ook een paragraaf 'buitengewone financiële effecten' die van belang zijn in de bepaling van de kosten/baten-bepaling. Een geraamde toename van studenten voor de Hbo-opleiding PaBo is dominant voor het behalen van positieve exploitatieresultaten. Per 2016 wordt in de 'Businesscase 1.0' een break-evenpoint voorzien.

De commissie stelt vast dat de Businesscase 1.0 een passage bevat waarin de noodzaak tot aanscherping en onderbouwing van de daarin opgenomen doorrekeningen gewenst is (een Businesscase 2.0). Zie citaat hieronder.

Een aantal gedane aannames in Businesscase 1.0 zullen de komende maanden concreter onderbouwd kunnen worden op basis van voortschrijdend inzicht en formele besluitvorming. Geadviseerd wordt om deze effecten telkens te verwerken in het rekenmodel teneinde te komen tot een aangescherpte versie van de Business Case (2.0).
Het gaat specifiek om;
- **Het nog vast te stellen sociaal plan.**
Geadviseerd wordt om de feitelijk te verwachten kosten scherp door te rekenen zodra hier een akkoord over bereikt is. Medewerkers kunnen hun principe besluit pas kenbaar maken op grond van een definitief sociaal plan.
- **De definitieve besluitvorming betreffende huisvesting en ruimtebehoefte.**
De gehanteerde norm is relatief ruim gerekend en de feitelijke uitkomsten zullen impact hebben op de financiële uitkomsten. Maar ook de verkoop van Zeist (eventueel een herziene taxatie) en al dan niet eerder opzeggen van de huur in Den Haag en soortgelijke ontwikkelingen betreffende huisvesting.
- **De exacte datum van de juridische fusie en het tijdstip van de fysieke verhuizing omdat de eerste datum bepalend zal zijn voor inbedding van de secundaire processen en het tweede moment voor de overgang van het primaire proces (en de ingebruikname van de huisvesting).**

pagina 7 van 9 - **Artikel 16.16a, lid 4, sub g: beoordeling gevolgen voor personeel, studenten, dienstverlening en andere belanghebbende partijen.**

De medezeggenschapsraden van Helicon en Hs Leiden zijn beide naar het oordeel van de commissie op adequate wijze betrokken bij het fusieproces en hebben ook hun instemming hieraan gegeven. De commissie acht het vanwege de verdere implementatie van de veranderingen en de voorziene evaluatie van belang dat na het effectueren van de fusie de medezeggenschap op minstens gelijk peil gestalte wordt gegeven. Hierover merkt de commissie op dat in de gesprekken tijdens het locatiebezoek van de afvaardiging van de commissie naar voren is gekomen dat nog maar recentelijk de verkiezingen van de medezeggenschap van de Hs Leiden zijn geweest. De Hs Leiden heeft bovendien in afwijking van Helicon een afzonderlijke Ondernemingsraad en Studentenvertegenwoordiging. Na de fusie is daardoor derhalve in medezeggenschapsorganen van de Hs Leiden niet goed voorzien in de vertegenwoordiging van het personeel en studenten van Helicon.

Met de toevoeging van een vertegenwoordiger die verbonden is met het antroposofisch gedachtegoed in de Raad van Toezicht, is een, naar het oordeel van de commissie, passende voorziening getroffen.

De commissie verwacht dat de toegezegde betrokkenheid vanuit deze geledingen van (voormalig) Helicon op adequate wijze gestalte wordt gegeven.

1. Personeel

De aansluiting bij Leiden wordt een zogenaamde "overgang van onderneming". Dit houdt in dat de bestaande arbeidsovereenkomsten die medewerkers hebben met Helicon ongewijzigd door Leiden worden overgenomen. Er is dus geen sprake van gedwongen ontslagen als gevolg van de aansluiting. De secundaire arbeidsvoorwaarden, voor zover deze niet zouden aansluiten bij de regelingen zoals Leiden die hanteert, zullen worden ondergebracht in een voor de medewerkers passend pakket van (overgangs-)maatregelen. Hier bij wordt ook rekening gehouden met mogelijke toename van reistijd en kosten woon-werkverkeer.

Vanzelfsprekend vindt over dit onderwerp overleg plaats in het lokale arbeidsvoorwaardenoverleg van Leiden en Helicon.

2. Studenten

Beoogd wordt om de Heliconopleidingen binnen Leiden een aparte - fysieke - plek te geven. Op deze wijze wordt de eigen community zoveel mogelijk in stand gehouden.

De situatie voor de student en zal verbeteren: kwalitatief goed hoger onderwijs geïnspireerd vanuit de antroposofie blijft bestaan binnen Leiden, maar in de nieuwe situatie wordt dit bovendien verankerd in een instelling die volop ruimte biedt voor professionele dialoog en onderzoek. Het onderwijs zal worden gegeven binnen een organisatiestructuur die aan de professionele eisen van deze tijd voldoet op een goed bereikbare locatie in een studentenstad.

Zowel de medezeggenschapsraad van Helicon als de medezeggenschapsraad van Leiden hebben instemming verleend voor de fusie.

3. Dienstverlening en voorzieningen

Voorzieningen en dienstverlening worden versterkt door de professionele (centrale) ondersteuningsorganisatie van Hogeschool Leiden en ook synergievoordelen met antroposofische opleiding Kunstzinnige Therapie en de aanwezige lerarenopleidingen zijn er in de vorm van gebruik van diverse {atelier-} en vaklokalen.

4. Andere belanghebbende partijen Andere belanghebbende partijen zijn geconsulteerd en hebben met instemming gereageerd. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de Vereniging van Vrije Scholen, de Werkveldencommissie (die optreedt namens scholen waar de afgestudeerden van Helicon aan het werk gaan), de antroposofische vereniging in Nederland en de steunstichtingen van de opleidingen van Helicon. Daarnaast heeft uiteraard overleg plaatsgevonden met het ministerie van OCW en de HBO-raad.

5. overig

De bestaande betrokkenheid van medewerkers en studenten bij de Heliconopleidingen wordt in stand gehouden door diverse organen die ook binnen Leiden zullen functioneren, zoals een opleidingscommissie, curriculumcommissie of participatie in een studentenraad. Ook de onder 6.2 genoemde eigen community draagt bij aan blijvende betrokkenheid van studenten en medewerkers.

Aan de Raad van Toezicht van Leiden wordt een lid toegevoegd dat specifiek oog heeft voor de opleidingen met wortels in het antroposofische gedachtegoed.

- Artikel 16.16a, lid 4, sub h: beoordeling communicatie

De commissie stelt op basis van de bij de aanvraag overgelegde documentatie en de op locatie gevoerde gesprekken vast dat het gesprek over het fusieproces met alle betrokken partijen op goed wijze en met passend resultaat is gevoerd. In het licht van hetgeen de commissie hiervoor onder

pagina 8 van 9 Artikel 16.16a, lid 4, sub g opmerkte, mag worden veronderstelt dat de communicatie, die ook na de fusie van cruciaal belang voor een succesvolle operatie is, van minstens gelijk niveau is.


In de afgelopen periode is in beide instellingen uitgebreide procesbetrokkenheid geweest van personeel en stakeholders. Medewerkers en stakeholders van Helicon zijn verschillende malen op bezoek geweest in Leiden en hebben daar uitgebreid gesproken met bestuur, directie, management en docenten van Hs Leiden. De zittende studenten zijn diverse malen lopende het proces geïnformeerd en een aantal pabo- studenten uit Zeist is op bezoek geweest in Leiden.

- Artikel 16.16a, lid 4, sub f: beoordeling van de wijze waarop de fusie wordt geëvalueerd

De commissie stelt vast dat op goed wijze is voorzien in de evaluatie van de fusie en de juiste succesfactoren daarbij zijn gemarkeerd. De businesscase die ten grondslag lag aan de fusiebesluitvorming vormt een goede basis en duidt op goede wijze de probleemvelden die in de evaluatie aandacht vergen. Businesscase 1.0 geeft in haar 'Adviezen voor de nabije toekomst' zelf direct al aan dat spoedige concretere onderbouwing van de aannames geboden is. Een eerste heroverweging bleek al noodzakelijk i.v.m. de geringere instroom van PaBo-studenten voor Helicon per studiejaar 2012-2013 dan in de Businesscase 1.0 was geraamd. Met de betrokkenheid van alle relevante geledingen in de beoogde projectorganisatie is naar het oordeel van de commissie een goede voorziening voor draagvlak, evaluatie en bijsturing getroffen.

In de eerste drie jaren na de fusie worden activiteiten in projectvorm gepland en jaarlijks geëvalueerd. Het project valt uiteen in drie fasen, de aanloop- /voorbereidingsfase, de verhuisfase en de continueringfase. Na elke fase worden de beoogde doelen geëvalueerd. De projectorganisatie voorziet in betrokkenheid van alle echelons van de organisatie (bestuur, directie, docenten en studenten) en het werkveld in elke fase.

De Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs



drs. N.M. Verbraak
voorzitter

Beoordeling van de toets vindt plaats op basis van het toetsingskader gegeven in de wetswijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) onder Artikel V van deze wetswijziging (Tweede Kamer, vergaderjaar 2008-2009, 32 040, nr. 2). Aan de toetsing liggen, conform art. 16.16a lid 2 WHW, ligt de aanvraag van de rechtspersoon, dan wel de rechtspersonen dan wel de instellingen ten grondslag. De aanvraag kan volgens artikel 16.16 lid 1 en 2 WHW betrekking hebben op een bestuurlijke, dan wel een institutionele fusie. In het eerste geval kan de rechtspersoon die een bijzondere hogeschool in stand houdt de instandhouding daarvan overdragen aan een andere rechtspersoon die een bijzondere hogeschool in stand houdt en die voldoet aan artikel 10.8, eerste lid WHW of kan fuseren met een rechtspersoon die een andere bijzondere hogeschool in stand houdt. De institutionele fusie heeft betrekking op een rechtspersoon die twee of meer hogescholen in stand houdt en deze samenvoegt tot een hogeschool.

Op grond van artikel 16.16b, derde lid, WHW kan de minister goedkeuring onthouden indien als gevolg van de fusie, de daadwerkelijke variatie van het onderwijsaanbod, zowel in het opzicht van de spreiding van voorzieningen als de diversiteit van het opleidingsaanbod in het hoger onderwijs, gelet op het geheel van de voorzieningen op het gebied van het onderwijs op significante wijze wordt belemmerd. De minister verleent zijn goedkeuring aan een institutionele fusie indien dit noodzakelijk is voor de voortzetting van de uit de wet voortvloeiende rechten en verplichtingen van een of meer betrokken hogescholen (Artikel 16.16b lid 2 WHW). De minister laat zich ten aanzien van de goedkeuring, bedoeld in artikel 16.16b, lid 1, WHW, adviseren door de adviescommissie, bedoeld in artikel 6.2, tweede lid WHW (Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs).

De aanvraag gaat vergezeld van:

- a. een fusie-effectrapportage (hierna aan te duiden als FER) opgesteld door de betrokken rechtspersoon dan wel rechtspersonen dan wel door de betrokken instellingen;
- b. een schriftelijk advies van de medezeggenschapsraden, dan wel voor zover het betreft een bijzondere universiteit de universiteitsraden, over de voorgenomen fusie die is voorafgegaan door de kennisname van de FER door de medezeggenschapsraden respectievelijk de universiteitsraden.

Het schriftelijk advies, bedoeld in artikel 16.16a lid 2 WHW, onderdeel b (het schriftelijk advies van de medezeggenschapsraden dan wel universiteitsraden) maakt deel uit van de mededeling, bedoeld in artikel 1.8, derde lid WHW. Dit betekent dat een dergelijk advies vereist is voor een wijziging van de statutaire naam van een stichting of vereniging in de bij de WHW gevoegde bijlage houdende de opsomming van bekostigde instellingen in het hoger onderwijs.

De FER bevat, conform art. 16.16a lid 4 WHW, ten minste een weergave bevat van:

- a. De motieven voor de fusie;
- b. de alternatieven voor de fusie;
- c. het tijdsbestek waarbinnen de fusie zal worden gerealiseerd;
- d. de te bereiken doelen;
- e. de effecten van de fusie voor de keuzevrijheid, in het bijzonder de effecten van de fusie op de spreiding van voorzieningen en de diversiteit van het onderwijsaanbod;
- f. de kosten en baten van de fusie;
- g. de gevolgen van de fusie voor het personeel en de studenten, waaronder begrepen de gevolgen voor de dienstverlening en de eventuele gevolgen voor andere belanghebbende partijen;
- h. de wijze waarop over de fusie wordt gecommuniceerd, en
- i. de wijze waarop de fusie wordt geëvalueerd.